

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

25. An pauperes, qui res aliquas inventas pro eleemosyna habuerunt, si
verus Dominus compareat, teneantur illas restituere? Et an sit saris
probabile bona incerta non esse pauperibus restituenda, sed ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

fitis, & multo minus de inuentis, de quibus procedit difficultas. Imò in eo cap. non præcipitur ipsis vltimis, quod restituant sic acquisita, sed tantum decernitur, quod cogantur ad id à iudicibus: nec iure naturali ea bona incerta inuenta, sunt ex obligatione conferenda pauperibus, quia domini non habent eam voluntatem, sed potius quod seruentur, vt si ipsi forte compareant ipsis restituantur: Et quamuis eam voluntatem haberent, non sufficeret, vt ob id essent pauperibus ex necessitate eroganda, quia eo ipso quod dominus non comparat nec est spes prudens, quod comparebit, ea bona moraliter censentur carere domino, sicut censetur carere thesaurus ab antiquo absconditus: ac proinde ea dicta bona sunt primò inuentis illa, ea tamen conditione, quod si dominus compareat, ipsi restituantur si extant; si non extant, ei restituantur id, in quo quis factus est locupletior ob eorum consumptionem, si vere ob id factus est locupletior.

5. Sed si aliquis vellet stare in opinione contraria in tali restitutione incertorum, licet aequum sit pauperes indigentiores, & honestiores præferre, iuxta i. non satis 80. dist. non tamen ex obligatione, sed in quoscunque pauperes huius, vel illius ciuitatis, aliaque pia opera distributionem facere potes, quia nullibi contrarium est cautum. Vt aduertit Nauarrus cap. 17. n. 39. & Petrus Nauarra lib. 4. cap. 2. numer. 41. Quinimo si tu verè pauper sis, poteris ea tibi applicare, quia non es censendus deterioris conditionis, neque ad hanc applicationem indiges consensu Episcopi, aut Confessarij tamen consultiuim esse. Vt tradunt præcitati Doctores.

6. Nota verò, supradicta non procedere, cum bona omnino incerta sunt. Nam si absolute sint certa, & incerta secundum quid, vt contingit, cum ad aliquem, vel aliquos huius communitatis debitum pertinet: ignorat autem quibus determinatè pertineant, inter illos est necessariò diuidendum, vt tradit Caietan. 2. 2. quest. 62. artic. 5. ad 3. Molin. disp. 745. Lessius lib. 2. c. 14. n. 3. l. 4. c. 9. n. 2. Neque obest his, qui damnificati sunt non integre fieri restitutionem cum inter ipsos, & alios non damnificatos distributio fiat. Satis namque est quod ex maiori parte in damnificatorum commo- dum cedat. Præterquam quod eo dubio posito omnes aequale ius habere videntur, ac proinde inter ipsos diuidi debet, sed de hoc ego alibi.

1. artic. 5. Petrus de Navarra lib. 4. de restit. c. 2. n. 45. Ref. 17. Sed etiam in propria specie res existat, vel ob eius consumptionem ditiores facti fuerint, quia non mutuo, sed in elemosinam acceperunt, sicuti si ipse dominus rem illis concessisset.

2. Verum magis probabiliter dicendum est, in tali casu obligationem restituendi adesse, & ita docet Molina de iust. iust. 2. disput. 746. in fine; Layman lib. 3. sect. 5. artic. 1. cap. 5. in fine. Cast. Palaus tom 7. iust. 3. 2. disp. vn. punct. 19. num. 8. quibus adde Andr. Mendo in Bull. Cruc. disp. 23. cap. 3. num. 19. Probatur, quia non est verisimile Republicam intendere priuare dominum absolute domino, & vsu propriæ rei, sed tantum pauperibus concedere dominium & vsu illius, dum dominus non comparuerit. Quod inde conuincitur, quia dominus potest in foro externo vindicare rem suam vbicumque sit; signum ergo est illius dominium non amisisse. Idem est dicendo de proprio inuente, si sibi tanquam pauperi rem inuentam applicauerit nimirum non esse obligatum re consumpta pretium illius domino reddere, bene tamen obligatur, si ditior factus est, vel res in propria specie existat. At hoc limitat & bene Pater Mendo nisi in casu quo tempus legitimæ vltimæ, aut prescriptionis transactum fuerit: tunc enim Dominus desinit esse talis, nec rem valet recuperare, cum absolute fuerit translatum dominium per eam prescriptionem.

3. Notandum est tamen hic, vt ego olim docui satis probabilem esse opinionem afferentem, bona inuenta, & incerta non esse pauperibus restituenda, sed posse illa inuentores sibi retinere; licet contraria opinio sit consulenda tanquam magis pia, & tutior. Et ita tenet præter Doctores à me alibi citatos Dicastillus Jun. lib. 2. tr. 2. disp. 9. dub. 15. n. 431. & Andreas Mendo disp. 33. c. 2. n. 16.

4. Et hanc sententiam nonissimè tanquam probabilem admittit Pater Antonius Escobar in Theol. moral. tom. 1. lib. 7. sect. 1. cap. 25. num. 422. Probatur hæc opinio; quia nec iure naturali, nec positio hæc inuenta pauperibus, alijsve pijs operibus applicanda sunt, cedunt ergo inuentori. Et quidem quod ex iure naturali nulla huius distributionis adst obligatio, ea ratione conuincor, quia hoc iure spectato quod omnibus gentibus commune est, potius præsumi debet velle dominum, vt inuentor rem inuentam seruet, aut consumat, cum onere, & obligatione reddendi si forte compareat, quam vt in elemosynas, aliaque pia opera expendat, vnde nunquam recuperare poterit. Minus autem ex iure positio colligi hæc obligatio potest, siquidem nullus est textus, qui de his bonis inuentis disponat nam, cap. cum tu de vsu & cap. cum si, de iudicijs expressè loquuntur de iis quæ iniuste sunt acquisita. Ob quam iniustitiam merito Ius Canonicum ea pijs operibus addixit, & à possidente abstulit, Textus verò si quid inuenisti, & Textus Multi 1. 4. quest. 5. afferentes, furem esse, & raptorem qui inuenta non reddit, subintel- ligendi sunt (inquit Glossa) de eo, qui voluntatem habet non reddendi domino comparenti, vt constat ex verbis sequentibus Deus cor interrogat, non manum. &c.

5. Nec obstat dicere quod consuetudine inter fideles videtur præscriptum, vt hæc bona in pios vsus expendantur: cui consuetudini maximè fauent varia priuilegia à Pontificibus concessa Religioni Sanctæ Mariæ de Mercede, Commissario Cruciatæ, & alijs, vt sub excommunicatione compellant detentores ea sibi exhibere in redemptionem captiuorum, subsidium belli in infideles, aliaque similia. Si enim Pontifices censerent nullam detentoribus inesse obligationem ea bona in pios vsus expendendi, nullatenus sub excommunicationis pena id præciperent.

6. Non inquam hæc obstant, & incipiendo ab hoc ultimo

ego prope finem vers. similiter nec pauperes.

Docuit in Ref. que hic est supra 22. & in alijs eius not.

RESOL. XXV.

An pauperes, qui res aliquas inuentas pro elemosyna habuerunt, si verus Dominus compareat, teneantur illas restituere?

Et an sit satis probabile bona incerta non esse pauperibus restituenda, sed posse illa inuentores retinere; nec sine inanimata, siue animata sint, non teneantur Cruciatæ, aut sacris Religionibus Trinitatis, vel B. Mariæ de Mercede restituere, quamuis excommunicationis penam ferat Cruciatæ, &c. contra detentores huiusmodi bonorum?

Et notatur, quod inuentor, qui bona sibi, qua reperit applicauit, Domino comparente, tenetur reddere.

Et concluditur cum Regula generali, quod quando bona incerta sunt iniuste acquisita, si post debitam diligentiam Dominus non comparet, debentur pijs operibus, quando autem sunt iuste occupata, vt sunt inuenta, post eam diligentiam potest quis sibi referuare, cum intentione reddendi ea Domino, si compareat intra legitimum tempus, &c. Ex p. 11. tract. 8. & Misc. 8. Ref. 12.

Negatiuam sententiam sustinet Sotus lib. 5. quest. 3. artic. 3. ad 2. Ledelma 2. part. 4. quest. Tom. VIII.

Abbi in ref. que hic est supra in tt. 2. Relio.

Sup. hoc in tom. 6. tr. 6. §. 1.

ultimo respondeo cum Andrea Mendo *loc. cit. num. 19.* Pontificiam privilegia, & excommunicationes non statuere illam sententiam ut certam, vel definire; sed eam sequentes, velut probabilem, & forte ipsis certiore, eiusmodi privilegia indulgisse; excommunicationisque poenam in eos, acceperunt, qui suam ipsorum sequentes sententiam, prava conscientia praedicta bona retinebant; quae tamen poena sectantes nostram sententiam non urgebit, nec in illam incidet, quamvis bona inuenta non manifestent, nec tradant. Consuetudo demum, a qua arguitur, non est constans, quin potius credam, consuetudinem contrariam plus vigere; & inuentores sibi res inventas appropriare, (utinam id praesent post diligentiam in domino inuestigando adhibitam) cum non desint, qui eis sententiam nostram, saltem probabilem (de quo dubitari nequit, inspecta auctoritate extrinseca) indicent, quam libentius sequentur, quam oppositam.

7. Nota tamen hic, quod inuentor qui bona sibi quae reperit applicavit, domino comparente tenetur ea ipsi reddere, dum tamen compareat antequam transeat tempus necessarium ad praescribendum, seu usucipiendum iuxta qualitatem rei inuenta; de quo tempore ex professo tractant Iurista: *in iur. de praescrip. & in iur. de usucapion.*

Sup. hac regula lege supra doctrinam Ref. 24 per totam & ref. eius primae, & secundae annot.

8. Itaque concludo, & oppono circa praesentem difficultatem in praxi saepius occurrentem, regulam generalem. Quando bona incerta sunt iniuste acquisita, nec post adhibitam sedulam diligentiam dominus comparere, debentur piis operibus. Quando autem sunt iuste occupata, ut sunt inuenta, post eam diligentiam, potest quis sibi asseruare, cum intentione reddendi ea domino, si compareat intra legitimum tempus, de quo paulo infra. Ita Mendo *num. 21.* qui tandem concludit nullam esse in conscientia obligationem reddendi, bona incerta inuenta, siue inanimata, siue animata, Cruciatum, aut Sacris Religionibus Trinitatis, vel Beatae Mariae de Mercede. Etenim inuentor tuta conscientia potest sibi ea bona asseruare; & privilegia, ac excommunicationes quavis, etiam quae nuncupantur Paulinae, & solent a Fratibus Praedicatorum Religionum pro bonis inuentis, sibi manifestandis impetrari, contrarium non conuincunt, ut constat ex *num. 19.* Idemque dicendum est de Cruciatum, quamvis excommunicationis poenam ferat contra detentores eiusmodi bonorum. Verum tamen est, in foro externo compellendum fore inuentorem a praedictis, ut inuenta tradat, si de illis constet. Vide etiam Castrum Palaum *n. 7. tr. 31. dist. vi. puncti. 29. n. 6.*

RESOL. XXIV.

An Reges, & Principes de bonis incertis illicite acquisitis, possint compensationem facere, vel an hac compensatio ad summum Pontificem pertineat?

Et quid si Pontifex id non prohibeat?

Et an Hispani, & eorum successores, qui iniusto bello contra Regis Catholici instructionem obtinuerunt bona, aut retinent oppida, an possint, & possunt cum Rege facere compensationem? Ex p. 11. tract. 8. & Misc. 8. Ref. 19.

§. 1. **N**egant Sotus, Villalobos, Ludouicus à Cruz, Trullench, & Rodriguez. Affirmat Henriquez, cuius sententiam nouissime mordicus sustinet Andreas Mendo *in Bull. Cruc. disp. 32. cap. 4. nu. 34.* quia etiam si iniuste sint illa bona acquisita, dum dominus est incertus, succedit Respublica loco veri Domini, qui sane non iniquus esse debet in ea successione, cum sit filius, & membrum eius Respublicae, & aliunde ex iure gentium non distinguitur, aut limitatur hoc dominium;

praesertim cum id ius commune sit omnibus gentibus, inter quas plura sunt Regna Gentilium, & in his non datur alius, qui ea bona possit dispensare, remittere, aut componere; atque ad Respublicam in hac munera sufficit; ergo ea potest praedicta bona componere, sicut potest remittere, aut applicare in aliqua opera ipsi Respublicae utilia.

2. Nec obstat dicere cum aduersariis, Principes non solere bona incerta male acquisita componere. Quippe hoc non probat defectum potestatis in illis, sed conscientiam non exercendi illam publicae, ac per leges, sicut per leges eam exercent circa bona incerta iniuste acquisita, qualia sunt inuenta; tum quia in poenam culpae, quae interuenit in acquisitione iniusta eorum bonorum, potest à Principibus ea compositio negari. Alias responsiones adducit etiam Andreas Mendo, qui etiam responderet ad alia argumenta aduersariorum; & ex sua sententia duo Corollaria infert.

3. Primum, casu quo milites iniuste aliquam urbem lassissent, ita ut non facile constaret de dominis, quibus ualiquisque miles nocumentum intulerat, vel etiam omnes simul, posse Regem, aut Dominum Urbis cum eis militibus compositionem facere super damno illato, quantumuis incolae Urbis iniusti essent, dum non constaret, quisnam esset damnificatus. Imò est constitutum, potest alio titulo Rex eam compositionem facere, nempe pro communi pace; habet enim Rex dominium altum bonorum, quae sui subditi possident, ut eis utatur, cum bonum publicum cui priuatum cedere debet, exposcit. Assentitur huic illationi Sotus *de iust. l. 4. q. 7. artic. 1. ad 1.* Cordub. *l. 1. quest. 39. & lib. 5. quest. ultim. P. Henriquez lib. 7. de indulgent. cap. 33. num. 3.*

4. Alterum corollarium infert Pater Mendo videlicet, Hispanos quosdam, eiusque successores, qui apud Indos iniusto bello contra Regis Catholici instructionem obtinuerunt bona, aut retinent oppida possunt, & posse cum Rege facere compositionem: quia cum non possit agnosci verus dominus, nec eius haeres, Rex succedit loco veri domini, & aliunde, cum ea bona fuerint Indorum infidelium, de bonis eorum nihil Pontifex disponit. Quamuis, quia ea bona iam ad fideles pertinuerunt, indicat tutius Pater Henriquez ubi supra, simul cum Pontifice compositionem facere, & sic mouet Episcopus Chiapae *tr. de reg. confess. Indiae prop. 3.* Ego quidem licet non inficiet hoc esse tutius illud tamen tutum esse censeo, quia bona illa iniuste à fidelibus acquisita, non sunt infidelium, sed infidelium; bona autem infidelium non subiacent clauibus Ecclesiae, Rex uero succedit in ea bona loco veri domini, quia Rex est legitimus Indorum, ut patet primo como de iure Indiarum innumeris conuincit rationibus Don Ioannes de Solorzano. Haec omnia docet Mendo, cuius sententiam tanquam probabilem nouissime admittit etiam Pater Escobar *in Theol. moral. tom. 1. lib. 7. cap. 38. Probi. 1. n. 817.*

5. Sed omnia superius dicta corraerent secundum opinionem Castrum Palaum *rom. 4. tr. 15. puncti. vlt. n. 1. num. 5.* ubi docet, latam esse legem in cap. *Tude usuris*, ex qua apparet, Principes non posse compositionem iniquam facere, sed hoc ad Pontificem spectare. Vide etiam Gasparem Hurtadum *de iustitia disp. 1. dist. 6.* ubi sic ait; Non solum Pontifex habet auctoritatem ad compositionem faciendam super debitis incertis, sed etiam Princeps saecularis, dum Pontifex id non prohibeat, aut praueinat, ut de facto praueinat, applicando debita incerta, saltem aliqua pauperibus. Ita ille. Sed hi Auctores nimis generaliter loquuntur, & quidem de bonis incertis non illicite acquisitis potest Princeps disponere tradit ex communi Doctorum sententia Ioannes Dicastillo *de iust. l. 2. tra. 7. 2. disp. 9. ad h. 1. 4. num. 371. & ad cap. Tude usuris adductum à Palaio, vi-*